

У родноме месту и у породици Цанкар је провео само своје најраније детињство. Али је Врхнику и околину, тако исто чланове своје породице овековечио у неким својим делима. Нарочито му је слика мајке увек лебдела пред очима и била предмет његових најлепших инспирација.

По свршетку основне школе Цанкар одлази у Љубљану и уписује се у реалку. На школу гледа непријатељски. У вољи му је само професор словеначког језика и књижевности, Фрања Левец, кога је Цанкар и доцније поштовао.

Међутим, видно учествује у раду „Слоге“, дружине љубљанских реалаца. У првом семестру треће реалке испевао је програмску песму намењену дружини. Ту се пита када ће засијати словеначка звезда, и када ће се међу именима славних народа поменути и словеначко име. А деведесет треће године, када је био председник тајног литерарног друштва „Задруга“, написао је седамнаестогодишњи Цанкар и песму „Задрузи“, у којој се исто тако испољава његово родољубље, показује већ борбени став, и изражава жеља за слободом. Исте године објављује у „Љубљанском Звону“ баладу „Кацијанар“ и чита свој смели памфлет у облику епскосатиричном „Јуначка песма из најших дана“ уперен на љубљанског бискупа Антон Махњић. То је почетак Цанкареве борбе против фарисеја и клерикалаца, борбе коју је водио целог живота. За нас је од интереса да је ова песма испевана у српском десетерцу. Ево неколико стихова из ње:

„Вино пије доктор Антон Махњић
Вино пије в своји красни клетѝ.

— — — — —

Ко се Махњић је напојио з вином и т. д.

Тешко је живео Цанкар као ђак, немаштина га је непрестано пратила. Као реалац он преводи са руског и других језика за подлистак „Словенца“ и од тога живи.

После матуре, на којој је прво био пао из физике и коју је дефинитивно положио 1896 године, Цанкар је у Бечу с намером да стидира технику (1896). Издржава се сам од писања, бави се и жуналистиком. Рад за насушни хлеб и рад за славу